

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний інститут

Кафедра терапевтичних та хірургічних дисциплін

“ЗАТВЕРДЖУЮ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ХІРУРГІЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДИТЯЧА ХІРУРГІЯ

Спеціальність 222 «Медицина»

Розробник

Завідувач кафедри розробника

Гарант освітньої програми

Директор інституту

Начальник НМВ

Фролов Ю. А.

Зак М. Ю.

Клименко М. О.

Грещенко Г. В.

Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Хірургія	
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»	
Спеціальність	222 «Медицина»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Медицина	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	6 рік	
Навчальний рік	2022/2023	
Номери семестрів:	Денна форма	Заочна форма
	11-й, 12-й	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	10 кредитів (6 / 4) / 300 годин	
Структура курсу: – лекції – практичні заняття – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	-	
	150 (90 / 60) год. 150 (90 / 60) год.	
Відсоток аудиторного навантаження	50%; СРС 50%	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	Атестація за 11-й семестр	
Форма підсумкового контролю	Залік – 12-й семестр	

2. Мета, завдання та заплановані результати навчання

Мета: засвоєння теоретичних та практичних знань з етіології, патогенезу, клініки типової та атипової симптоматики хірургічних захворювань певних нозологій, методів діагностики, консервативного та оперативного лікування, реабілітації хірургічної патології відповідно до програми підготовки лікаря загального профілю.

Завдання навчання: набуття студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю:

- засвоїти анатомо-фізіологічні особливості органів грудної порожнини та ендокринології;
- трактувати етіологію, патогенез та класифікацію, клінічну картину захворювань грудної порожнини та ендокринології;
- визначити методи діагностики, алгоритми консервативного та хірургічного лікування вказаних захворювань;
- визначити покази та протипокази до трансплантації легень та серця;
- визначати принципи післяопераційного лікування та реабілітації хворих з патологією ендокринних органів та грудної порожнини;
- засвоїти фактори ризику виникнення ускладнень;
- трактувати результати лабораторного та інструментального дослідження;
- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у хірургії;
- здійснювати прогноз життя та працездатності при вказаних хірургічних захворюваннях;
- трактувати загальні принципи лікування, реабілітації і профілактики хірургічних захворювань ендокринних органів та грудної порожнини;
- демонструвати вміння ведення медичної документації у клініці хірургічних хвороб;
- надавати невідкладну медичну допомогу при ургентних хірургічних захворюваннях органів грудної порожнини.
- засвоїти анатомо-фізіологічні особливості судинної системи;
- трактувати етіологію, патогенез та класифікацію, клінічну картину захворювань судинної системи;
- визначити методи діагностики, алгоритми консервативного та хірургічного лікування захворювань судинної системи та травм магістральних судин;
- вирізнити принципи післяопераційного лікування та реабілітації хворих з патологією судинної системи;
- ідентифікувати фактори ризику виникнення ускладнень;
- трактувати результати лабораторного та інструментального дослідження;
- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у хірургії;
- здійснювати прогноз життя та працездатності при хірургічних захворюваннях судинної системи;
- трактувати загальні принципи лікування, реабілітації і профілактики найбільш поширених хірургічних захворювань судинної системи;
- демонструвати вміння ведення медичної документації у клініці хірургічних хвороб;
- Надавати невідкладну медичну допомогу при ургентних станах хірургічних

захворювань судинної системи (травми магістральних судин).

Очікувані результати навчання. В результаті вивчення дисципліни студенти мають:

знати:

- етіологічні та патогенетичні фактори найбільш поширених хірургічних захворювань згідно списку 1 ОКХ;
- різні клінічні варіанти та ускладнення найбільш поширених хірургічних захворювань органів грудної порожнини, серцево-судинної та ендокринної систем;
- діагностично-лікувальний алгоритм надання медичної допомоги при невідкладних станах у клініці хірургічних хвороб;
- покази та протипокази до оперативних втручань в плановій та ургентній грудній, серцево-судинній, ендокринній хірургії, ведення післяопераційного періоду;
- знати покази та протипокази до трансплантації легень та серця;

вміти:

- визначати найбільш поширені клінічні симптоми і синдроми в клініці грудної, серцево-судинної, ендокринної хірургії
- діагностувати та надавати медичну допомогу при невідкладних станах в клініці грудної, серцево-судинної, ендокринної хірургії
- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у хірургії
- трактувати загальні принципи лікування, реабілітації і профілактики найбільш поширених захворювань грудної, серцево-судинної, ендокринної хірургії
- здійснювати прогноз життя та працездатності при найбільш поширених захворюваннях грудної, серцево-судинної, ендокринної хірургії
- визначати основні етіологічні та патогенетичні фактори найбільш поширених захворювань грудної, серцево-судинної, ендокринної хірургії
- класифікувати і аналізувати типову клінічну картину найбільш поширених захворювань грудної, серцево-судинної, ендокринної хірургії
- складати план обстеження та аналізувати дані лабораторних та інструментальних обстежень при типовому перебігу найбільш поширених захворювань грудної, серцево-судинної, ендокринної хірургії
- визначати покази та протипокази до оперативних втручань в плановій та ургентній грудній, серцево-судинній, ендокринній хірургії
- визначати тактику ведення післяопераційного періоду, призначати необхідне лікування
- демонструвати вміння виконувати необхідні медичні маніпуляції

Мати компетенції

Розроблена програма відповідає *освітньо-професійній програмі (ОПП)* та орієнтована на формування *компетентностей*:

загальні (ЗК) – ЗК1-ЗК3 ОПП:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях;

- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

фахові компетентності (ФК) – ФК1-ФК9, 11, 14, 15, 18 ОПП

- Навички опитування пацієнта.
- Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
- Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.
- Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювань.
- Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні захворювань.
- Здатність до визначення принципів та характеру лікування захворювань.
- Здатність до діагностування невідкладних станів.
- Здатність до визначення тактики надання екстреної медичної допомоги.
- Навички надання екстреної медичної допомоги.
- Навички виконання медичних маніпуляцій.
- Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.
- Здатність до планування і проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб.

Розроблена програма відповідає та орієнтована на формування та забезпечення програмних результатів навчання (ПРН): 11;13 – 18;22;25;28;30;32;33;35;41 ОПП.

ПРН11	Збирати дані про скарги пацієнта, анамнез хвороби, анамнез життя (в тому числі професійний анамнез), за умов закладу охорони здоров'я, його підрозділу або вдома у хворого, використовуючи результати співбесіди з пацієнтом, за стандартною схемою опитування хворого. За будь-яких обставин (в закладі охорони здоров'я, його підрозділі, вдома у пацієнта та ін.), використовуючи знання про людину, її органи та системи, за певними алгоритмами: збирати інформацію про загальний стан пацієнта (свідомість, конституція) та зовнішній вигляд (огляд шкіри, підшкірного жирового шару, пальпація лімфатичних вузлів, щитовидної та молочних залоз); оцінювати психомоторний та фізичний розвиток дитини; обстежувати стан серцево-судинної системи (огляд та пальпація ділянки серця та поверхневих судин, визначення перкуторних меж серця та судин, аускультация серця та судин); обстежувати стан органів дихання (огляд грудної клітки та верхніх дихальних шляхів, пальпація грудної клітки, перкусія та аускультация легенів); обстежувати стан органів черевної порожнини (огляд живота, пальпація та перкусія кишок, шлунку, печінки, селезінки, пальпація підшлункової залози, нирок, органів малого тазу, пальцеве дослідження прямої кишки); обстежувати стан кістково-м'язового апарату (огляд та пальпація); обстежувати стан нервової системи; обстежувати стан сечостатевої системи; оцінювати стан внутрішньоутробного розвитку плоду за даними розрахунку маси плоду та аускультация його серцебиття.
ПРН13	В умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу та серед прикріпленого населення: Вміти виділити та зафіксувати провідний клінічний симптом або синдром (за списком 1) шляхом прийняття обґрунтованого рішення,

	<p>використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані фізикального обстеження хворого, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.</p> <p>Вміти встановити найбільш вірогідний або синдромний діагноз захворювання (за списком 2) шляхом прийняття обґрунтованого рішення, за допомогою співставлення зі стандартами, використовуючи попередні дані анамнезу хворого та дані огляду хворого, на основі провідного клінічного симптому або синдрому, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.</p>
ПРН14	<p>В умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Призначити лабораторне та/або інструментальне обстеження хворого (за списком 4) шляхом прийняття обґрунтованого рішення, на підставі найбільш вірогідного або синдромного діагнозу, за стандартними схемами, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм. • Здійснювати диференціальну діагностику захворювань (за списком 2) шляхом прийняття обґрунтованого рішення, за певним алгоритмом, використовуючи найбільш вірогідний або синдромний діагноз, дані лабораторного та інструментального обстеження хворого, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм. • Встановити попередній клінічний діагноз (за списком 2) шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу, використовуючи найбільш вірогідний або синдромний діагноз, дані лабораторного та інструментального обстеження хворого, висновки диференціальної діагностики, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
ПРН15	<p>Визначати необхідний режим праці та відпочинку при лікуванні захворювання (за списком 2), у умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, у т. ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.</p>
ПРН16	<p>Визначати необхідне лікувальне харчування при лікуванні захворювання (за списком 2), в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, у т. ч. у польових умовах на підставі попереднього клінічного діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.</p>
ПРН17	<p>Визначати характер лікування (консервативне, оперативне) захворювання (за списком 2), в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, у т. ч. у польових умовах на підставі попереднього клінічного діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.</p> <p>Визначати принципи лікування захворювання (за списком 2), в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, у т. ч. польових умовах, на підставі попереднього клінічного</p>

	діагнозу, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.
ПРН18	Встановити діагноз (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини, за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, закладі охорони здоров'я, його підрозділі), у т. ч. в умовах надзвичайної ситуації, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу, використовуючи стандартні методики фізикального обстеження та можливого анамнезу, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
ПРН22	Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувальної установи, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та використовуючи стандартні методики.
ПРН25	Формувати, в умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу на виробництві, використовуючи узагальнену процедуру оцінки стану здоров'я людини, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, серед закріпленого контингенту населення: диспансерні групи хворих; групи здорових людей, що підлягають диспансерному нагляду (новонароджені, діти, підлітки, вагітні, представники професій, що мають проходити обов'язковий диспансерний огляд).
ПРН28	Організовувати проведення серед закріпленого контингенту населення заходів вторинної та третинної профілактики, використовуючи узагальнену процедуру оцінки стану здоров'я людини (скринінг, профілактичний медичний огляд, звернення за медичною допомогою), знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, в умовах закладу охорони здоров'я, зокрема: формувати групи диспансерного нагляду; організовувати лікувально-оздоровчі заходи диференційовано від групи диспансеризації.
ПРН30	Проводити в умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу: • виявлення і ранню діагностику інфекційних захворювань (за списком2); * первинні протиепідемічні заходи в осередку інфекційної хвороби.
ПРН32	В закладі охорони здоров'я, або вдома у хворого на підставі отриманих даних про стан здоров'я пацієнта, за допомогою стандартних схем, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення: визначати тактику обстеження та вторинної профілактики хворих, що підлягають диспансерному нагляду; визначати тактику обстеження та первинної профілактики здорових осіб, що підлягають диспансерному нагляду; розраховувати та призначати необхідні продукти харчування дітям першого року життя.
ПРН33	Визначати наявність та ступінь обмежень життєдіяльності, виду, ступеню та тривалості непрацездатності з оформленням відповідних документів, в

	умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини.
ПРН35	На території обслуговування за стандартними методиками описових, аналітичних епідеміологічних та медико-статистичних досліджень: проводити скринінг щодо виявлення найважливіших неінфекційних захворювань; оцінювати в динаміці та при співставленні з середньо статичними даними показники захворюваності, в тому числі хронічними неінфекційними захворюваннями, інвалідності, смертності, інтегральні показники здоров'я; виявляти фактори ризику виникнення та перебігу захворювань; формуєвати групи ризику населення.
ПРН41	В умовах закладу охорони здоров'я або його підрозділу за стандартними методиками: проводити відбір та використовувати уніфіковані клінічні протоколи щодо надання медичної допомоги, що розроблені на засадах доказової медицини; приймати участь у розробці локальних протоколів надання медичної допомоги; проводити контроль якості медичного обслуговування на основі статистичних даних, експертного оцінювання та даних соціологічних досліджень з використанням індикаторів структури, процесу та результатів діяльності; визначати фактори, що перешкоджають підвищенню якості та безпеки медичної допомоги.

3. Програма навчальної дисципліни

Організація навчального процесу здійснюється за європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (ЄКТС).

Програма навчальної дисципліни складається з двох блоків:

Блок 1. Загальні питання хірургії

Розділи:

1. Загальна частина
2. Захворювання органів грудної клітки
3. Захворювання органів черевної порожнини
4. Захворювання судинні та ендокринні

Блок 2. Дитяча хірургія

Розділи:

1. Загальна частина
2. Захворювання органів грудної клітки
3. Захворювання органів черевної порожнини

Розділ 1 Блок №1

Тема 1. Історія хірургії України. Організація хірургічної допомоги в Україні. Етика та деонтологія в хірургії. Сепсис у хірургічних хворих. Синдром системної запальної відповіді. Патогенез, значення при різних захворюваннях і травмах, принципи діагностики та лікування. Правила проведення антибіотикотерапії при профілактиці і лікуванні хірургічної інфекції.

Тема 2. Сучасна хірургічна травма при катастрофах, надзвичайних ситуаціях та бойових діях, принципи евакуаційних заходів. Етапи медичної евакуації. Класифікація травм, патоморфологія ранового процесу, клінічна картина, лікування вогнепальних ран. Первинна і вторинна хірургічна обробка рани.

Тема 3. Критичні стани у хірургічних хворих: синдром поліорганної недостатності, гострий респіраторний дистрес синдром, синдром гострої серцево-судинної недостатності, гостра ниркова недостатність, гостра печінкова недостатність. СНІД в хірургічній клініці: особливості обстеження та надання хірургічної допомоги хворим. Профілактика інтраопераційного травмування та інфікування хірургів.

Тема 4. Особливості перебігу хірургічних захворювань у вагітних та осіб похилого віку. Діагностика та диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини, особливості обстеження, хірургічна тактика, запобігання передчасним пологам.

Розділ 2

Тема 5. Пошкодження органів грудної порожнини. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу і хілотораксу, лікувальна тактика. Діагностична програма при пошкодженні серця. Тріада симптомів поранення серця, клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма при пораненнях серця.

Тема 6. Хірургічна патологія легень та плеври. Принципи діагностики та тактика та вибір методів лікування. Етіологія та патогенез: абсцес легень, абсцедуюча пневмонія. Гнійні захворювання шкіри та м'яких тканин. Мастит. Класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика, методи консервативного та хірургічного лікування

Розділ 3

Тема 7. Травми живота. Симптоматика пошкодження органів черевної порожнини та заочеревинного простору, методи діагностики, лікувальна тактика. Кровотечі з травного тракту. Причини виникнення, діагностика та диференційна діагностика, лікувальна тактика.

Тема 8. Синдром гострого живота. Діагностика, диференційна діагностика і лікувальна тактика. Диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини.

Тема 9. Локальні та розповсюджені гнійно-запальні процеси органів черевної порожнини та очеревини. Етіологія, патогенез, клініка, Класифікація (Савельєв В.С. та інш.) Фаза перебігу процесу, Ускладнення. Методи дослідження хворих. Диференціальна діагностика і лікування.

Тема 10. Механічна жовтяниця. Причини виникнення, диференційно-діагностична тактика. Функціональні, інструментальні методи дослідження при захворюваннях печінки, позапечінкових жовчних протоків, підшлункової залози. Сучасні принципи лікування. Печінкова недостатність при хірургічних хворобах, методи профілактики та лікування.

Тема 11. Вогнищеві ураження печінки. Прості кісти. Ехінококоз (ехінококові кісти) печінки, Абсцес печінки (запальні кісти печінки), Травматичні кісти печінки (гематома, білома, серома). Гемангіома печінки. Клінічні вияви, методи діагностики, традиційне хірургічне та малоінвазивне лікування хворих.

Тема 12. Жовчнокам'яна хвороба. Клініка, діагностика та лікувальна тактика. Холецистектомія: види операційних доступів, техніка виконання операцій. Сучасна операційна техніка. Постхолецистектомічний синдром. Післягастрорезекційні та післяваготомні синдроми. Клініка, діагностика та лікувальна тактика. абсцес, пангрена легень. Бронхоектатична хвороба. Етіологія, патогенез. Класифікація. Симптоматика та клінічний перебіг.

Тема 13. Диференційна діагностика та лікування захворювань прямої кишки і параректального простору. Гострий і хронічний геморої (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, особливості клінічних проявів різних стадій розвитку геморою,

методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне, види операцій). Гострий і хронічний парапроктит (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне). Анальна тріщина, анальний свербіж.

Розділ 4

Тема 14. Проблеми артеріальних та венозних тромбозів і емболій. Синдром ішемії кінцівок. Причини виникнення, класифікація, клініка, диференційна діагностика, консервативна терапія та методи хірургічного лікування. Профілактика венозних тромбозів. Диференційна діагностика та лікування гострого тромбозу судин.

Тема 15. Диференційна діагностика та лікування захворювань щитоподібної та прищитоподібних залоз. Диференційна діагностика та лікування пухлин надниркових залоз. Діагностична програма. Клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма. Реабілітація хворих.

Блок 2. Дитяча хірургія

Розділ 1

Тема 16. Дитяча хірургія як спеціальність. Організація і сучасний стан хірургічної допомоги дітям. Хірургічне відділення поліклініки. Структура відділення. Оснащення його приміщень. Штати. Санітарно-профілактична робота. Особливості організації амбулаторно-поліклінічної хірургії. Дитяча хірургічно служба області, країни. Сучасні методи обстеження в дитячій хірургії: лабораторні, інструментальні. Принципи реабілітації хірургічних, ортопедичних, урологічних та травматологічних хворих на поліклінічному рівні.

Тема 17. Дитячий травматизм. Його структура. Особливості дитячого травматизму. Профілактика побутового, вуличного, шкільного, спортивного травматизму. Переливання крові та кровозамінників. Інфузійна терапія. Покази та протипокази. Ускладнення при переливанні крові. Боротьба із гемотрансфузійним шоком.

Тема 18. Невідкладні стани в дитячій хірургії. Клінічна класифікація дихальної недостатності. Принципи невідкладної допомоги при дихальній недостатності. Основні клінічні прояви серцево-судинної недостатності. Диференціація серцево-судинної недостатності в залежності від її виду та причини виникнення. Загальні принципи лікування серцево-судинної недостатності. Основні клінічні прояви ниркової недостатності у дітей. Алгоритм дій лікаря при гострій та хронічній нирковій недостатності у дітей. Основні клінічні прояви набряку мозку. Алгоритм дії лікаря при набряку мозку

Розділ 2

Тема 19. Бронхоектатична хвороба. Класифікація бронхоектазів у дітей. Основні клінічні симптоми бронхоектазів у дітей. Методи діагностики бронхоектазів у дітей. Консервативне та оперативне лікування бронхоектазів у дітей. Передопераційна підготовка та післяопераційне ведення хворих. Реабілітація хворих. Деструктивні пневмонії. Етіологія та мікробіологія деструктивних пневмоній у дітей. Класифікація деструктивних пневмоній у дітей. Основні клінічні симптоми деструктивних пневмоній у дітей. Методи діагностики деструктивних пневмоній у дітей. Консервативне та оперативне лікування ускладнень деструктивної пневмонії в дітей. Передопераційна підготовка та післяопераційне ведення хворих. Реабілітація хворих.

Тема 20. Пневмоторакс. Піопневмоторакс. Діагностика. Принципи лікування. Етіологія та мікробіологія пневмотораксу та піопневмотораксу в дітей. Класифікація пневмотораксу та піопневмотораксу. Основні клінічні симптоми пневмотораксу та піопневмотораксу. Методи діагностики пневмотораксу та піопневмотораксу. Лікування пневмотораксу та піопневмотораксу в дітей. Передопераційна підготовка та післяопераційне ведення хворих. Реабілітація хворих. Травма грудної клітки. Гемоторакс. Особливості травми грудної клітки в дітей. Закрита травма

грудної клітки в дітей. Закриті пошкодження органів грудної порожнини у дітей. Відкрита травма грудної клітки в дітей Лікування.

Розділ 3

Тема 21. Хірургічні захворювання органів черевної порожнини, прямої кишки. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки, віддалені результати, диспансеризація. Хірургічні захворювання сечостатевої системи. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення.

Тема 22. Інвагінація кишківника. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки, віддалені результати, диспансеризація. Обтураційна кишкова непрохідність. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки, віддалені результати.

Тема 23. Странгуляційна кишкова непрохідність. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки, віддалені результати, диспансеризація. Динамічна кишкова непрохідність. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки, віддалені результати.

Тема 24. Перитоніт новонароджених. Патогенез, клініка, диференційна діагностика. Виразково-некротичний ентероколіт. Форми: Блискавичний НЕК, спонтанна перфорація кишечника (СПК) Патогенез, клініка, диференційна діагностика. Виразкова хвороба шлунку і 12-палої кишки. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки. Операції на шлунку та 12-палій кишці.

Тема 25. Аноректальні вади у дітей. Анатомічна класифікація на основі лікувальної тактики і прогнозу. Аноректальні вади у хлопчиків (промежинна нориця, ректоуретральна нориця, ректоміхурова нориця, атрезія без нориці, ректальна атрезія, комбіновані вади). Аноректальні вади у дівчаток (промежинна нориця, вестибулярна нориця, персистуюча клоака, атрезія без нориці, ректальна атрезія, комбіновані вади). Клінічні прояви і первинна допомога. Задня сагітальна анапроктопластика. Колостомія. Ускладнення, їх профілактика і лікування.

Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	всього	у тому числі				
л		п	лаб.	СРС	інд.	
1	2	3	4	5	6	7
Блок №1. Загальні питання хірургії						
Розділ 1. Загальна частина						
Тема 1. Історія хірургії України. Організація хірургічної допомоги в Україні. Етика та деонтологія в хірургії. Сепсис у хірургічних хворих. Синдром системної запальної відповіді. Патогенез, значення при різних захворюваннях		-	6			Індивідуальна робота - огляд наквові

і травмах, принципи діагностики та лікування						
Тема 2. Сучасна хірургічна травма при катастрофах, надзвичайних ситуаціях та бойових діях, принципи евакуаційних заходів. Етапи медичної евакуації. Класифікація травм, патоморфологія ранового процесу, клінічна картина, лікування вогнепальних ран. Первинна і вторинна хірургічна обробка рани.		-	6			
Тема 3. Критичні стани у хірургічних хворих: синдром поліорганної недостатності, гострий респіраторний дистрес синдром, синдром гострої серцево-судинної недостатності, гостра ниркова недостатність, гостра печінкова недостатність. СНД в хірургічній клініці		-	6			
Тема 4. Особливості перебігу хірургічних захворювань у вагітних та осіб похилого віку. Діагностика та диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини			6			
Розділ 2. Захворювання органів грудної клітки						
Тема 5. Пошкодження органів грудної порожнини. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу і хілотораксу, лікувальна тактика. Діагностична програма при пошкодженні серця. Тріада симптомів поранення серця,		-	6			Індивідуальна робота - огляд наукової літератури або експериментальне дослідження
Тема 6. Хірургічна патологія легень та плеври. Принципи діагностики та тактика та вибір методів лікування. Етіологія та патогенез: абсцес легень, абсцедуюча пневмонія. Гнійні захворювання шкіри та м'яких тканин. Мастит. Класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика, методи консервативного та хірургічного лікування		-	6			
Розділ 3. Захворювання органів черевної порожнини						
Тема 7. Травми живота. Симптоматика пошкодження органів черевної порожнини та заочеревинного простору, методи діагностики, лікувальна тактика. Кровотечі з травного тракту. Причини виникнення, діагностика		-	6			Індивідуальна робота - огляд наукової літератури

та диференційна діагностика, лікувальна тактика.						
Тема 8. Синдром гострого живота. Діагностика, диференційна діагностика і лікувальна тактика. Диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини.		-	6			
Тема 9. Локальні та розповсюджені гнійно-запальні процеси органів черевної порожнини та очеревини. Етіологія, патогенез, клініка, Класифікація		-	6			
Тема 10. Механічна жовтяниця. Причини виникнення, диференційно-діагностична тактика. Функціональні, інструментальні методи дослідження при захворюваннях печінки, позапечінкових жовчних протоків, підшлункової залози		-	6			
Тема 11. Вогнищеві ураження печінки: Прості кісти, Ехінококоз (ехінококові кісти) печінки, Абсцес печінки (запальні кісти печінки), Травматичні кісти печінки (гематома, білома, серома). Гемангіома печінки		-	6			
Тема 12. Жовчнокам'яна хвороба. Клініка, діагностика та лікувальна тактика. Хоецистектомія: види операційних доступів, техніка виконання операцій. Сучасна операційна техніка. Постхолецистектомічний синдром.		-	6			
Тема 13. Диференційна діагностика та лікування захворювань прямої кишки і параректального простору. Гострий і хронічний геморої (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, особливості клінічних проявів різних стадій розвитку геморою, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне, види операцій).		-	6			
Тема 14. Проблеми артеріальних та венозних тромбозів і емболій. Синдром ішемії кінцівок. Причини виникнення, класифікація, клініка, диференційна діагностика, консервативна терапія та методи хірургічного лікування		-	6			
Тема 15. Диференційна діагностика та лікування захворювань		-	4			
						Індивідуальна робота - огляд наукової літератури або експериментальне дослідження

щитоподібної та прищитоподібних залоз. Диференційна діагностика та лікування пухлин надниркових залоз. Діагностична програма. Клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма. Реабілітація хворих.						
Підсумкова контрольна робота			2			
Разом			90		90	
Блок 2. Дитяча хірургія						
Розділ 1. Загальна частина						
Тема 16. Дитяча хірургія як спеціальність. Організація і сучасний стан хірургічної допомоги дітям. Хірургічне відділення поліклініки. Структура відділення. Оснащення його приміщень. Штати. Санітарно-профілактична робота. Особливості організації бамбулаторно-поліклінічної хірургії. Дитяча хірургічна служба області, країни.			6			
Тема 17. Дитячий травматизм. Його структура. Особливості дитячого травматизму. Профілактика побутового, вуличного, шкільного, спортивного травматизму. Переливання крові та кровозамінників. Інфузійна терапія. Покази та протипокази.			6			
Тема 18. Невідкладні стани в дитячій хірургії. Клінічна класифікація дихальної недостатності. Принципи невідкладної допомоги при дихальній недостатності. Основні клінічні прояви серцево-судинної недостатності. Диференціація серцево-судинної недостатності в залежності від її виду та причини виникнення.			6			
Розділ 2. Захворювання органів грудної клітки						
Тема 19. Бронхоектатична хвороба. Класифікація бронхоектазів у дітей. Основні клінічні симптоми бронхоектазів у дітей. Методи діагностики бронхоектазів у дітей. Консервативне та оперативне лікування бронхоектазів у дітей. Передопераційна підготовка та післяопераційне ведення хворих.			6			
Тема 20. Пневмоторакс. Піопневмоторакс. Діагностика.			6			

Принципи лікування. Етіологія та мікробіологія пневмотораксу та піопневмотораксу в дітей. Класифікація пневмотораксу та піопневмотораксу. Основні клінічні симптоми пневмотораксу та піопневмотораксу. Методи діагностики пневмотораксу та піопневмотораксу. Лікування пневмотораксу та піопневмотораксу в дітей.						
Розділ 3. Захворювання органів черевної порожнини						
Тема 21. Хірургічні захворювання органів черевної порожнини, прямої кишки. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки, віддалені результати, диспансеризація. Хірургічні захворювання сечостатевої системи			6			
Тема 22. Інвагінація кишківника. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки, віддалені результати, диспансеризація. Обтураційна кишкова непрохідність			6			
Тема 23. Странгуляційна кишкова непрохідність. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки, віддалені результати, диспансеризація. Динамічна кишкова непрохідність.			6			
Тема 24. Перитоніт новонароджених. Патогенез, клініка, диференційна діагностика. Виразково-некротичний ентероколіт. Форми: Блискавичний НЕК, спонтанна перфорація кишечника (СПК)			4			
Тема 25. Аноректальні вади у дітей. Анатомічна класифікація на основі лікувальної тактики і прогнозу. Аноректальні вади у хлопчиків та дівчаток			4			
Підсумкова контрольна робота 2			2			
Залік			2			
Всього:			60		60	
Всього – 300 годин. Кредитів ECTS - 10						

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План практичних занять

№ з.п.	Тема практичного заняття	Академічні години
Блок 1. Загальні питання хірургії		
1.	Тема 1. Історія хірургії України. Організація хірургічної допомоги в Україні	6
2.	Тема 2. Сучасна хірургічна травма при катастрофах, надзвичайних ситуаціях та бойових діях, принципи евакуаційних заходів	6
3.	Тема 3. Критичні стани у хірургічних хворих: синдром поліорганної недостатності, гострий респіраторний дистрес синдром, синдром гострої серцево-судинної недостатності	6
4.	Тема 4. Особливості перебігу хірургічних захворювань у вагітних та осіб похилого віку	6
5.	Тема 5. Пошкодження органів грудної порожнини. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу і хілотораксу, лікувальна тактика	6
6.	Тема 6. Хірургічна патологія легень та плеври. Клініка і діагностика	6
7.	Тема 7. Травми живота. Симптоматика пошкодження органів черевної порожнини	6
8.	Тема 8. Синдром гострого живота. Діагностика, диференційна діагностика і лікувальна тактика.	6
9.	Тема 9. Локальні тарозповсюджені гнійно-запальні процеси органів черевної порожнини та очеревини.	6
10.	Тема 10. Механічна жовтяниця. Причини виникнення, диференційно-діагностична тактика	6
11.	Тема 11. Вогнищеві ураження печінки: Прості кісти, Ехінококоз	6
12.	Тема 12. Жовчнокам'яна хвороба. Клініка, діагностика та лікувальна тактика	6
13.	Тема 13. Диференційна діагностика та лікування захворювань прямої кишки і параректального простору.	6
14.	Тема 14. Проблеми артеріальних та венозних тромбозів і емболій. Синдром ішемії кінцівок.	6
15.	Тема 15. Диференційна діагностика та лікування захворювань щитоподібної та прищитоподібних залоз	4
16.	Підсумкова контрольна робота № 1	2
	Разом	90
Блок 2. Дитяча хірургія		
17.	Тема 16. Дитяча хірургія як спеціальність. Організація і сучасний стан хірургічної допомоги дітям. Хірургічне відділення поліклініки. Структура відділення	6
18.	Тема 17. Дитячий травматизм. Його структура. Особливості дитячого травматизму	6
19.	Тема 18. Невідкладні стани в дитячій хірургії. Клінічна класифікація дихальної недостатності.	6

20.	Тема 19. Бронхоектатична хвороба. Класифікація бронхоектазів у дітей	6
21.	Тема 20. Пневмоторакс. Піопневмоторакс. Діагностика. Принципи лікування	6
22.	Тема 21. Хірургічні захворювання органів черевної порожнини, прямої кишки.	6
23.	Тема 22. Інвагінація кишківника. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика	6
24.	Тема 23. Странгуляційна кишкова непрохідність. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика	6
25.	Тема 24. Перитоніт нованороджених. Патогенез, клініка, диференційна діагностика. Виразково-некротичний ентероколіт.	4
26.	Тема 25. Аноректальні вади у дітей. Анатомічна класифікація на основі лікувальної тактики і прогнозу.	4
27	Підсумкова контрольна робота № 2	2
28	Залік	2
	Разом	60
	Всього	150

4.2. План самостійної роботи студентів

№	Тема	Кількість годин	Вид контролю
1.	Підготовка до практичних занять. Теоретична підготовка та опрацювання практичних навиків.	38	
2.	Самостійне опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних занять: <ol style="list-style-type: none"> 1. Диференційна діагностика при шлунково-кишковій кровотечі; 2. Функціональні, інструментальні методи дослідження при захворюваннях шлунка, тонкої та товстої кишки; 3. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань серцево-судинної та дихальної систем; 4. Трансплантологія. Загальні положення. Трансплантація нирки, серця, печінки, підшлункової залози; 5. Хірургічні ускладнення у хворих з інфекційною патологією. Диференційна діагностика між гострими хірургічними та інфекційними захворюваннями; 6. Диференційна діагностика та лікування захворювань середостіння; 7. Синдром болю в грудях, дихальної та серцевої недостатності при діагностиці та диференційній діагностиці захворювань органів грудної порожнини; 8. Антикоагулянтна та тромболітична терапія при гострому тромбозі. Профілактична антикоагулянтна терапія; 9. Диференційна діагностика, профілактика та лікування гострої виразки травного каналу; 	79	Поточний контроль на заняттях

	10. Оцінка синдрому болю в кінцівках при проведенні діагностики та диференційної діагностики судинних захворювань, уражень нервової системи та патології опорно-рухового апарату.		
3.	Індивідуальна самостійна робота студентів: 1. Огляд наукової літератури за вибором; 2. Робота в студентському науковому гуртку; 3. Участь у конкурсах та олімпіадах з хірургії; 4. Участь у написанні наукової статті чи доповіді; 5. Курація хворих.	33	
Всього:		150	

Типові тестові задачі для розв'язування на практичних заняттях:

Тестове завдання № 0

- В лікарню звернувся хворий зі скаргами на біль в ділянці промежини та відхідного каналу, лихоманку. Біль посилюється при рухах та дефекації. Об'єктивно: при огляді промежини справа на 3 см від ануса овальної форми червоне випинання, різко болісне, з розм'якшенням в центрі. Який із лікувальних заходів являється найбільш ефективним в даному випадку?
A Розтин та дренивання гнояка
B Масивна антибактеріальна терапія
C Дезитоксикаційна терапія
D УВЧ
E Компреси з розчином деміксиду та інших мед. препаратів
- До проктолога в поліклініку звернувся пацієнт 72 р. зі скаргами на неприємні відчуття в ділянці прямої кишки, наявність слизу, крові в калі. Останні тижні помітив, що кал набув стрічкову форму. Про яке захворювання можна думати?
A Рак прямої кишки
B Тріщини відхідника
C Парапроктит
D Геморой
E Нориці прямої кишки
- Яке із захворювань прямої кишки відноситься до передракових станів і підлягає обов'язковому диспансерному спостереженню та лікуванню?
A Поліп прямої кишки
B Тріщини прямої кишки
C Геморой
D Нориці
E Стриктри анального отвору
- При огляді пацієнта Д. 47 р., Ви встановили діагноз проривної виразки шлунку. Вкажіть характерну симптоматику болю при цій патології:
A Кінжальний біль
B Оперізуючий біль
C Переймоподібний біль
D Тупий біль
E Інтенсивний біль з іррадіацією в плече і лопатку

5. До приймального відділення поступив пацієнт зі скаргами на тупий біль в правій здухвинній ділянці, підвищення температури тіла до 37,2оС, нудоту. Які першочергові дії фельдшера?

- A Негайно викликати чергового хірурга
- B Ввести знеболюючі
- C Ввести кровоспинні засоби
- D Холод на живіт
- E Промивання шлунку

6. З місця аварії доставлено хворого із скаргами на біль в ділянці таза, який посилюється при рухах ногами. Хворий загальмований, на запитання відповідає односкладне. При пальпації болісність в проекції лонного сполучення. Спостерігається симптом “прилиплої п’яти”. Визначитись з діагнозом:

- A Перелом кісток таза
- B Перелом поперекового відділу хребта
- C Забій м’яких тканин
- D Перелом стегна
- E Вивих стегна

7. Хворий К., 35 р., скаржиться на часте похолодання стоп, біль в литкових м’язах, що посилюється при ходьбі. Вважає себе хворим останні 3 роки. Палить. При огляді - шкіра на ступнях холодна, бліда. Пульсація артерій стоп послаблена на обох ногах. Про що свідчать данні симптоми:

- A Облітеруючий ендартеріїт
- B Варикозне розширення вен
- C Облітеруючий атеросклероз
- D Бешиха
- E Хвороба Рейно

8. До фельдшера ФАПУ звернувся хворий, який розповів, що 7 діб тому він наступив на цвях. До лікаря не звертався, рану обробив йодом. В даний час його турбують тягнучі болі в рані, сіпання м’язів навколо рани. Що можна запідозрити у першу чергу?

- A Правець
- B Газова гангрена
- C Бешиха
- D Облітеруючий ендартеріїт
- E Сказ

9. На ФАП звернувся чоловік зі скаргами на біль у підпахвинній ділянці. Хворіє 3 дні. Шкіра не змінена, при пальпації виявлений щільний, болючий, зі шкірою не спаяний інфільтрат. При розпитуванні з’ясувалось, що тиждень тому хворий поранив II палець правої кисті, рана загоїлась. Попередній діагноз:

- A Лімфаденіт
- B Карбункул, оперативний
- C Абсцес
- D Бешиха
- E Флегмона

10. Вас викликали до хворого, 70 років, який скаржиться на затримку випорожнення, повторне блювання, переймоподібні болі в животі. Живіт здутий, болючий при пальпації в усіх відділах, посилену перистальтику чути на відстані. Що потрібно призначити в першу чергу перед транспортуванням хворого в лікарню?

- A Холод на живіт
- B Поставити клізму
- C Промити шлунок
- D Дати знеболюючі
- E Грілку на праве підребер'я

«0» варіант залікового білету

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр
Галузь знань: 22 Охорона здоров'я
спеціальність 222 Медицина
Навчальна дисципліна – Сестринська практика

Варіант № 0

1. Невідкладні стани в дитячій хірургії. Клінічна класифікація дихальної недостатності.
(Максимальна кількість балів – 15).
2. Історія хірургії України. Організація хірургічної допомоги в Україні.
(Максимальна кількість балів – 15).

Пропущене третє питання

- (Максимальна кількість балів – 15).
 4. Особливості перебігу хірургічних захворювань у вагітних.
(Максимальна кількість балів – 15).
 5. Хворий 34 років. Останні 5 років відзначає болі в лівій стопі і гомілки при ходьбі, може пройти без зупинки лише 50-60 м. Локальний статус: шкірні покриви лівої стопи і гомілки до середньої третини бліді, на дотик холодніше симетричних ділянок правої нижньої кінцівки. Активні рухи в суглобах ураженої кінцівки в повному обсязі, чутливість на стопі знижена. Пульсація стегнової і підколінної артерії виразна, на артеріях стопи не визначається.
1. Про яке захворювання можна думати?
 2. Запропонуйте схему обстеження для уточнення діагнозу.
 3. Яке лікування показано хворому?

(Максимальна кількість балів – 20).

Затверджено на засіданні кафедри «медичної біології та хімії, біохімії, мікробіології, фізіології, патофізіології та фармакології», протокол № ___ від «__» _____ 2020 р.

Протокол № ___ від „___” _____ 20__ року

Завідувач кафедри:

професор Зак М. Ю.

Екзаменатор:

PhD Фролов Ю. А.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Лекції забезпечуються технічною підтримкою:

- комп'ютер
- проекційний екран
- мультимедійний проектор
- презентаційні матеріали (лекції)

Практичні заняття:

- Манекен-симулятор «Максим-3»
- Симулятори в\вених ін'єкцій, катетеризації січового міхура, вимірювання артеріального тиску.

5. Підсумковий контроль

Перелік питань підсумкового контролю (заліку)

1. Діагностична програма при пораненні серця. Тріада симптомів поранення серця.
2. Тріада Бека, яка характерна для тампонади серця.
3. Чому слід об'єднувати в єдиний процес клініко-діагностичну та лікувально-хірургічну програму при пораненні серця.
4. Хірургічна тактика при пораненні серця.
5. Як швидко і де слід виконувати рентген дослідження, УЗД грудної порожнини, ЕКГ, клінічні та біологічні аналізи крові і сечі, визначення групи крові, резус-фактора, гематокриту, ЦВТ, ОЦК у потерпілого з пораненням серця?
6. Механізм виникнення клапанного пневмотораксу.
7. Клінічна картина клапанного пневмотораксу.
8. Лікувальна тактика при клапанному пневмотораксі.
9. Найбільш часті джерела кровотечі в грудну порожнину.
10. Діагностична програма при гемотораксі.
11. Клінічна картина малого, середнього та великого гемотораксу.
12. Основні принципи лікувальної програми при травматичному гемотораксі.
13. Клінічна картина поранень легень.
14. Консервативне та оперативне лікування поранень легень.
15. Клініко-діагностична програма гострого апендициту.
16. Диференційна діагностика гострого апендициту з захворюванням нирок, придатків матки, ентероколітом, харчовою токсикоінфекцією, плевропневмонією.
17. Хірургічна тактика при гострому апендициті.
18. Клініко-діагностична програма защемлених гриж.
19. Диференційна діагностика защемлених пахових гриж з орхітом орхоепідідімітом, гострою водячкою сім'яного канатика та оболонки яєчка.
20. Диференційна діагностика защемлених стегнових гриж з запаленням стегнових лімфатичних вузлів, натічним абсцесом, різко виявленим вузловим розширенням вен у зоні стегового трикутника.
21. Хірургічна тактика при защемленій грижі.
22. Фази клінічного перебігу перфоративної виразки шлунка та дванадцятипалої кишки.
23. Клініко-діагностична програма перфоративної виразки шлунка та дванадцятипалої кишки.
24. Диференційний діагноз перфоративної виразки шлунка та дванадцятипалої кишки з гострим холециститом, панкреатитом, гострою кишковою непрохідністю.
25. Хірургічна тактика при перфоративній виразці шлунка та дванадцятипалої кишки.
26. Клініко-діагностична програма при механічній гострій кишковій непрохідності.
27. Класифікація гострої кишкової непрохідності.
28. Диференційна діагностика гострої кишкової непрохідності з тромбо-емболією

- судин брижі, харчовою токсикоінфекцією.
29. Хірургічна тактика при гострій кишковій непрохідності.
 30. Клініко-діагностична програма при гострому холециститі.
 31. Ускладнення гострого холециститу.
 32. Хірургічна тактика при гострому холециститі.
 33. Клініко-діагностична програма при гострому панкреатиті.
 34. Хірургічна тактика при гострому панкреатиті.
 35. Клініко-діагностична програма при гострому порушенні мезентеріального кровообігу.
 36. Хірургічна тактика при гострому порушенні мезентеріального кровообігу.
 37. Клініко-діагностична програма при гострій непрохідності товстої кишки.
 38. Хірургічна тактика при гострій непрохідності товстої кишки.
 39. Який обсяг хірургічного втручання при пептичній виразці анастомозу
 40. Дайте визначення синдрому Маллорі-Вейса.
 41. Які скарги у хворих із синдромом Маллорі-Вейса?
 42. Які об'єктивні прояви синдрому Маллорі-Вейса?
 43. Які методи дослідження використовуються для уточнення діагнозу синдрому Маллорі-Вейса ?
 44. З якими захворюваннями слід проводити диференційну діагностику синдрому Маллорі-Вейса ?
 45. Лікувальна тактика при синдромі Маллорі-Вейса.
 46. Які показання до хірургічного лікування синдрому Маллорі-Вейса ?
 47. Етіологія та патогенез шлунково-кишкових кровотеч.
 48. Методи обстеження хворих з шлунково-кишковими кровотечами.
 49. Класифікація виразкових кровотеч.
 50. Клініка шлунково-кишкових кровотеч.
 51. Диференційна діагностика виразкової кровотечі.
 52. Особливості перебігу виразкової гастродуоденальної кровотечі в залежності від ступеня її активності.
 53. Особливості клінічного перебігу активної кровотечі .
 54. Особливості клінічного перебігу виразкової кровотечі, що припинилася.
 55. Техніка зашивання виразки, яка кривавить.
 56. Вибір способу зупинки кровотечі в залежності від ступеня її активності.
 57. Показання до консервативного лікування виразкової кровотечі.
 58. Терапія шлунково-кишкових кровотеч.
 59. Методи ендоскопічного гемостазу та показання до їх застосування.
 60. Методи оперативних втручань при виразковій кровотечі.
 61. Вибір методу оперативного втручання в залежності від стану хворого, інтенсивності кровотечі, ступеня крововтрати, локалізації виразки.
 62. Особливості техніки оперативних втручань при виразковій кровотечі.
 63. Ускладнення у ранньому післяопераційному періоді при виконанні оперативних втручань з приводу виразкової кровотечі.
 64. Лікування ускладнень у ранньому післяопераційному періоді при виконанні оперативних втручань з приводу виразкової кровотечі.
 65. Особливості ведення хворих з виразковою кровотечею у ранньому та пізньому післяопераційному періоді.

66. Загальні принципи діагностики при гострих шлунково-кишкових кровотечах.
67. Загальні принципи інфузійно-трансфузійної терапії гострих шлунково-кишкових кровотеч.
68. Хірургічна тактика при гострих шлунково-кишкових кровотечах.
69. Клініко-діагностична програма позаматкової вагітності.
70. Хірургічна тактика при позаматковій вагітності.
71. Клініко-діагностична програма пошкодження печінки, поза печінкових жовчних шляхів, жовчного міхура.
72. Хірургічна тактика при пошкодженні печінки.
73. Клініко-діагностична програма пошкодження селезінки.
74. Хірургічна тактика при пошкодженні селезінки.
75. Клініко-діагностична програма пошкодження підшлункової залози.
76. Хірургічна тактика при пошкодженні підшлункової залози.
77. Клініко-діагностична програма пошкодження шлунка, дванадцятипалої кишки.
78. Хірургічна тактика при пошкодженні шлунка, дванадцятипалої кишки.
79. Клініко-діагностична програма пошкодження тонкої та товстої кишок.
80. Хірургічна тактика при пошкодженні тонкої та товстої кишок.
81. Клініко-діагностична програма геморагічного шоку.
82. Клінічна картина геморагічного шоку в залежності від стадії.
83. Лікування геморагічного шоку.
84. Клінічна картина токсико-інфекційного шоку.
85. Лікування токсико-інфекційного шоку.
86. Клінічна картина гострої дихальної недостатності.
87. Лікування дихальної недостатності.
88. Клінічні прояви та методи діагностики тромбоемболії гілок легеневої артерії.
89. Лікування різних форм тромбоемболії легеневої артерії.
90. Клініко-діагностична програма синдрому дуги аорти.
91. Лікування синдрому дуги аорти.
92. Клініко-діагностична програма синдрому Рейно.
93. Лікування синдрому Рейно.
94. Клініко-діагностична програма мультифокального атеросклерозу.
95. Лікування атеросклерозу артерій головного мозку, вінцевих, ниркових, брижових артерій та артерій нижніх кінцівок.
96. Клініка, діагностика аневризм черевної частини аорти.
97. Лікування аневризм черевної частини аорти.
98. Клініко-діагностична програма флегмони шиї, пахвинної ділянки, субпекторальної флегмони.
99. Лікування гнійних запальних захворювань клітковинних просторів.
100. Обстеження хворих при захворюваннях кисті.
101. Класифікація, профілактика панарицію.
102. Клінічна картина різних видів панарицію.
103. Лікування різних видів панарицію.
104. Клініка, діагностика флегмон кисті (міжпальцевого, просторів thenar, hiprothenar, міжфасціального, серединнодолонного простору, простору Пірогова U-

образної).

105. Лікування флегмон кисті.

106. Симптоматика, клінічний перебіг і діагностична програма абсцесу, гангрені та кіст легень.

107. Лікування абсцесу, гангрені та кіст легень.

108. Варіанти клінічного перебігу, діагностична програма емпієми плеври.

109. Вибір методу лікування емпієми плеври.

110. Симптоматика, клінічний перебіг і діагностична програма піопневмотораксу.

111. Вибір методу лікування піопневмотораксу.

112. Симптоматика, клінічний перебіг і діагностична програма спонтанного пневмотораксу.

113. Вибір методу лікування спонтанного пневмотораксу.

114. Клінічні прояви сепсису.

115. Клінічна картина септичного шоку.

116. Основні напрямки інтенсивної терапії сепсису.

117. СНІД у хірургічній клініці.

118. Визначення пластичної та реконструктивної хірургії. Історичні дані.

119. Деякі розділи пластичної та реконструктивної хірургії (ринопластика, абдомінопластика, маммопластика, корекція статі).

120. Клініка, діагностична програма, диференційна діагностика хірургічних ускладнень черевного тифу.

121. Лікування хірургічних ускладнень черевного тифу.

122. Клініка, діагностика хірургічних ускладнень абдомінального туберкульозу.

123. Лікування хірургічних ускладнень абдомінального туберкульозу.

124. Клініка, діагностика абдомінальних форм псевдотуберкульозу.

125. Хірургічна тактика при абдомінальних формах псевдотуберкульозу.

126. Клініка, діагностика, диференціальна діагностика абдомінальних форм кишкового ерсиніозу.

127. Хірургічна тактика і лікування кишкового ерсиніозу.

128. Клініка, діагностична програма, диференціальна діагностика ускладнених форм опісторхозу.

129. Хірургічна тактика і вибір методу лікування ускладнених форм опісторхозу.

130. Клініка, діагностична програма, диференціальна діагностика ускладнених форм амебіазу.

131. Хірургічна тактика і вибір методу лікування ускладнених форм амебіазу.

132. Клініка, діагностична програма, диференціальна діагностика ускладнених форм аскаридозу.

133. Хірургічна тактика при ускладнених формах аскаридозу.

134. Сучасні методи діагностики в абдомінальній хірургії.

135. Ендоскопічна хірургія, рентген хірургія, хірургія під контролем УЗД. Телехірургія. Роботохірургія.

136. Класифікація післярезекційних і післяваготомних синдромів.

137. Демпінг-синдром. Симптоматика і клінічний перебіг.

138. Вибір методу лікування демпінг-синдрому.

139. Післярезекційна астенія, синдром привідної петлі. Симптоматика і клінічний перебіг.
140. Пептична виразка гастроентероанастомозу. Причини, діагностика, клінічний перебіг.
141. Тактика і вибір методу лікування пептичної виразки гастроентеро-анастомозу.
142. Шлунково-ободово-кишкова нориця. Клініка, діагностика та вибір методу лікування
143. Рецидив виразки після ваготомії. Симптоматика і клінічний перебіг. Вибір методу лікування.
144. Післяваготомна діарея. Клініка, діагностика, лікування.
145. Значення симптому болю в різних ділянках черевної порожнини у діагностиці та диференційній діагностиці захворювань органів живота.
146. Симптом блювання - значення у діагностиці та диференціальній діагностиці захворювань органів живота.
147. Симптом порушення акту дефекації - значення у діагностиці та диференційній діагностиці захворювань органів живота.
148. Класифікація, діагностична програма дивертикулів стравоходу.
149. Симптоматика, варіанти клінічного перебігу й ускладнення дивертикулів стравоходу.
150. Тактика і вибір методу лікування дивертикулів стравоходу.
151. Класифікація, діагностична програма ахалазії стравохідно-кардіального переходу.
152. Клініка, варіанти клінічного перебігу й ускладнення ахалазії стравохідно-кардіального переходу.
153. Тактика і вибір методу лікування ахалазії стравохідно-кардіального переходу.
154. Класифікація, діагностична програма стриктур стравоходу.
155. Симптоматика, варіанти клінічного перебігу й ускладнення стриктур стравоходу.
156. Тактика і вибір методу лікування стриктур стравоходу.
157. Класифікація, діагностична програма гострого медиастеніту.
158. Симптоматика, варіанти клінічного перебігу й ускладнення гострого медиастеніту.
159. Тактика і вибір методу лікування гострого медиастеніту.
160. Класифікація портальної гіпертензії.
161. Внутрішньопечінкова портальна гіпертензія. Симптоматика, клінічний перебіг, діагностична програма, диференційна діагностика.
162. Тактика і вибір методу лікування внутрішньопечінкової портальної гіпертензії.
163. Надпечінкова портальна гіпертензія. Клініка, діагностика, вибір методу лікування.
164. Надпечінкова портальна гіпертензія (хвороба Кіарі). Клініка, діагностика, лікування.
165. Бронхоектатична хвороба. Класифікація бронхоектазів у дітей.
166. Основні клінічні симптоми бронхоектазів у дітей. Методи діагностики бронхоектазів у дітей.
167. Консервативне та оперативне лікування бронхоектазів у дітей.

Передопераційна підготовка та післяопераційне ведення хворих. Реабілітація хворих.

168. Деструктивні пневмонії. . Етіологія та мікробіологія деструктивних пневмоній у дітей. Класифікація деструктивних пневмоній у дітей. Основні клінічні симптоми деструктивних пневмоній у дітей.

169. Методи діагностики деструктивних пневмоній у дітей. Консервативне та оперативне лікування ускладнень деструктивної пневмонії в дітей.

Передопераційна підготовка та післяопераційне ведення хворих. Реабілітація хворих.

170. Пневмоторакс. Піопневмоторакс. Діагностика. Принципи лікування. Етіологія та мікробіологія пневмотораксу та піопневмотораксу в дітей.

171. Класифікація пневмотораксу та піопневмотораксу. Основні клінічні симптоми пневмотораксу та піопневмотораксу. Методи діагностики пневмотораксу та піопневмотораксу.

172. Лікування пневмотораксу та піопневмотораксу в дітей. Передопераційна підготовка та післяопераційне ведення хворих. Реабілітація хворих.

173. Травма грудної клітки. Гемоторакс. Особливості травми грудної клітки в дітей. Закрита травма грудної клітки в дітей.

174. Закриті пошкодження органів грудної порожнини у дітей. Відкрита травма грудної клітки в дітей Лікування.

175. Хірургічні захворювання органів черевної порожнини, прямої кишки. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження,

176. Хірургічні захворювання сечостатевої системи. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження,

177. Інвагінація кишківника. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження

178. Обтураційна кишкова непрохідність. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика.

179. Странгуляційна кишкова непрохідність. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження.

180. Динамічна кишкова непрохідність. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування

181. Перитоніт новонароджених. Патогенез, клініка, диференційна діагностика.

182. Виразково-некротичний ентероколіт. Форми: Блискавичний НЕК, спонтанна перфорація кишечника (СПК) Патогенез, клініка, диференційна діагностика.

183. Виразкова хвороба шлунку і 12-палої кишки. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна симптоматика, об'єктивне обстеження, додаткові методи обстеження, діагностика, лікування, ускладнення, наслідки.

184. Операції на шлунку та 12-палій кишці.

185. Аноректальні вади у дітей. Анатомічна класифікація на основі лікувальної тактики і прогнозу.

186. Аноректальні вади у хлопчиків (промежинна нориця, ректоуретральна нориця, ректоміхурова нориця, атрезія без нориці, ректальна атрезія, комбіновані вади).

187. Аноректальні вади у дівчаток (промежинна нориця, вестибулярна нориця, персистуюча клоака, атрезія без нориці, ректальна атрезія, комбіновані вади).

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Методи контролю

- Опитування (перевірка теоретичних знань та практичних навичок).
- Тестовий контроль.
- Написання огляду наукової літератури (рефератів), виконання індивідуальних завдань, їх захист.

Поточний контроль. Перевірка на практичних заняттях теоретичних знань і засвоєння практичних навичок, а так само результатів самостійної роботи студентів. Контролюються викладачами відповідно до конкретної мети навчальної програми. Оцінка рівня підготовки студентів здійснюється шляхом: опитування студентів, рішення й аналізу ситуаційних завдань і тестових завдань, інтерпретації результатів експериментальних і клініко-лабораторних досліджень, контролю засвоєння практичних навичок.

Проміжний контроль. Перевірка можливості використання студентами для клініко-діагностичного аналізу отриманих теоретичних знань і практичних навичок по всіх вивчених темах, а так само результатів самостійної роботи студентів. Здійснюється на останньому занятті за розділом шляхом здачі практичних навичок, рішення ситуаційних завдань і тестування.

Підсумкова контрольна робота проводиться по завершенню вивчення всіх тем блоку на останньому контрольному занятті семестру.

До проміжного підсумкового контролю (атестація) та підсумкового контролю (залік) допускаються студенти, які відвідали всі передбачені навчальною програмою лекції, аудиторні навчальні заняття, виконали в повному обсязі самостійну роботу й у процесі навчання набрали кількість балів, не менше, ніж мінімальну – **70 балів у першому блоці та 40 балів у другому блоці.**

Розподіл балів, які отримують студенти

У першому блоці, позитивна оцінка на кожному практичному занятті може бути **від 4,7 до 8 балів.** Оцінка нижче 4,7 балів означає «незадовільно», заняття не зараховане і підлягає відпрацюванню в установленому порядку. На підсумковій контрольній роботі (ПКР) за блоком 1 студент може максимально отримати **80 балів.** ПКР вважається зарахованою, якщо студент набрав **не менше ніж 50 балів.**

У другому блоці, позитивна оцінка на практичному занятті може бути **від 4 до 8 балів.** Оцінка нижче **4 балів** означає «незадовільно», заняття не зараховане і підлягає відпрацюванню в установленому порядку. На ПКР за блоком 2 студент може максимально отримати 40 балів. ПКР вважається зарахованою, якщо студент набрав не менше ніж 30 балів.

З метою оцінки результатів навчання по всій дисципліні, проводиться **підсумковий контроль у формі заліку.** До заліку допускаються лише студенти, яким зараховані обидві ПКР (за блоком 1 та 2) з дисципліни.

Оцінка успішності студента

Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
Блок 1	
Тема 1	8
Тема 2	8
Тема 3	8
Тема 4	8

Тема 5	8
Тема 6	8
Тема 7	8
Тема 8	8
Тема 9	8
Тема 10	8
Тема 11	8
Тема 12	8
Тема 13	8
Тема 14	8
Тема 15	8
Разом	120
ПКР за блоком 1	80
Разом за блоком 1	200
Блок 2	
Тема 1	8
Тема 2	8
Тема 3	8
Тема 4	8
Тема 5	8
Тема 6	8
Тема 7	8
Тема 8	8
Тема 9	8
Тема 10	8
Разом	80
ПКР за блоком 2	40
Разом за блоком 2	120
Залік	80
Разом за блоком 2 та заліком	200

Критерії оцінювання знань

Оцінкою 7-8 балів у першому та другому блоках, 71-80 балів на ПКР № 1, 38-40 балів на ПКР № 2 та 71-80 балів на заліку (А за шкалою ECTS та 5 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється, якщо вона демонструє глибокі знання всіх теоретичних положень і вміння застосовувати теоретичний матеріал для практичного аналізу і не має ніяких неточностей.

Оцінкою 6-7 балів у першому та другому блоках, 61-70 балів на ПКР №1, 35-37 балів на ПКР № 2 та 61-70 балів на заліку (В та С за шкалою ECTS та 4 за національною шкалою) відповідь оцінюється, якщо вона показує знання всіх теоретичних положень, вміння застосовувати їх практично, але допускаються деякі принципові неточності.

Оцінкою 4,7-6 балів у першому блоці, 4-6 балів у другому блоці, 50-60 балів на ПКР № 1, 30-34 бали на ПКР № 2 та 50-60 балів на заліку (D та E за шкалою ECTS та 3 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється за умови, що він знає головні теоретичні положення та може використати їх на практиці.

7. Рекомендована література

Основна

1. Бабак О.Я., Фадеенко Г.Д. Гастроэзофагальная рефлюксная болезнь. Киев, 2000, Интерфарма. – 176 С.
2. Белов Ю.В. Посібник із судиної хірургії з атласом оперативної техніки /Юрій Володимирович Белов. – К. – Київ: ДЕНОВО – 2000р – 350с.
3. Белов Ю.В. Повторные реконструктивные операции на аорте и магистральных артериях /Ю.В.Белов, А.Б.Степаненко. М.: МИА, 2009. – С.174.
4. Берган Д. Дж. Заболевания вен. Руководство, / Д. Дж Берган, Д. Бакмен, К.Ф Фейд. [и др.], пер. с англ. под ред. Х.С. Фронек. ГЭОТАРМедиа, 2010г. -- С. 208.
5. Виницкая И. М. Первая медицинская помощь при основных хирургических заболеваниях и травмах : учебник [Текст] / Виницкая И. М., Котовская Е. Б. ; Юж. федер. ун-т . - Ростов н/Д : Феникс , 2009 . - 378 с. : ил. . - Высшее образование
6. Войно-Ясенецкий В. Ф. Очерки гнойной хирургии [Текст] / ВойноЯсенецкий В. Ф.
7. Вдовиченко Ю.В. Особливості консервативного та хірургічного лікування тромбозу глибоких вен у вагітних жінок/ Ю.В. Вдовиченко, Н.Г. Гойда, В.Й. Смержевський, Д.Р. Шадлун, Н.Р. Присяжна, Методичні рекомендації. – Київ, 2012 – С.28.
8. Волков Г.Л. Современные представления о системе гемостаза (Г.Л. Волков, Т.Н. Платонова [і ін]. – К.: Наукова думка: -- 2005. – С.295.
9. Гетьман В.Г. Клиническая торакоскопия. – К.: Здоров'я. – 1998. – 208 С.
10. Григорьев В.Г., Стародуб Е.Л., Яковенко Е.Л. та ін. Хвороби органів травлення: діагностика і лікування. Тернопіль.: Укрмедкнига. – 2000. – 446 С.
11. Гостищев В.К. Общая хирургия: учебник с компакт-диском [Текст] / В.К. Гостищев . - 4-е изд., испр. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2006. - 822 с.
12. Діагностика і лікування пацієнтів з хронічною критичною ішемією нижніх кінцівок, поєднаною з мультифокальним атеросклерозом : Український консенсус. – К.: 2006. – С. 75 .
13. Долинин В.А.. Операции при ранениях и травмах / В.А. Долинин, Н.П. Бисенков. – Фолиант, 2005 – С.192 .
14. Евплов В. И. Дезинфекция и стерилизация в лечебном учреждении : сб. док., коммент., рекомендаций [Текст] / Евплов В. И. . - Ростов н/Д : Феникс , 2003 . - 478 с. : ил. . - Медицина для вас.
15. Завада Н. В. Хирургический сепсис : учеб. пособие [Текст] / Завада Н. В., Гаин Ю. М. , Алексеев С. А. . - Минск : Новое знание , 2003 . - 236 с.: 37 ил. . - Медицинское образование
16. Зубарев П. Н. Общая хирургия : учебник для мед. вузов [Текст] / под ред. П. Н. Зубарева, М. И. Лыткина, М. В. Епифанова; [авт.: С. А. Алентьев и др.] . - 2-е изд., доп. и перераб. . - СПб. : СпецЛит , 2004 . - 492 с.: ил.
17. Куликов В.П.. Ультразвуковая диагностика сосудистых заболеваний./ В.П. Куликов -- Фирма СТРОМ, 2011. – С.512.
18. Лукомський Г.И., Шулуток М.Л., Винер М.Г., Овчинников А.А. 19. Секреты гастроэнтерологии. М.: ГЭОТАР. – 2000. – 600 С.
19. Хірургія дитячого віку: підручник / В.І. Сушко, Д.Ю. Кривченя, О.А. Данилов, В.А. Дігтяр та ін.; за ред. В.І. Сушка, Д.Ю. Кривчені. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Медицина, 2009. – 800 с.
20. Сушко В.І. Хірургія дитячого віку. – К.: Здоров'я, 2002. – 704 с.
21. Дольницький О.В., Кривченя Д.Ю., Поліщук М.Є. Дитяча травматологія. – К.: Книга плюс, 2006. – 472 с.
22. Вади розвитку у дітей (самостійна аудиторна та поза аудиторна робота студентів) /В.А.Дігтяр, В.І.Сушко, Л.М.Харитонюк, О.М.Барсук та ін.. / Дніпропетровськ, 2011 – 334 с.

23. Ашкрафт К.У., Холдер Т.М. Детская хирургия, в 3-х томах / Пер. с англ. СПб.: Хартфорд, 1996.
24. Д.Ю.Кривченя, С.В.Лисак, О.М.Плотников. Хірургічні захворювання у дітей – Вінниця, «Нова книга», 2008 – 256 с.
25. Исаков Ю.Ф. Хирургические болезни детского возраста. – М.: Медицина, 2004. – в 2-х томах.
26. Детская хирургия : национальное руководство / под. ред. Ю.Ф.Исакова, А.Ф.Дронова. – М. : ГЭОТАР-Медиа, 2009. – 1168 с.
27. Оперативная хирургия с топографической анатомией детского возраста: Учебник для студ. мед. ин-тов / Исаков Ю.Ф., Лопухин Ю.М., Степанов Э.А., Михельсон В.А., Тихонов Ю.А. и др.; Под ред. Ю.Ф. Исакова, Ю.М. Лопухина. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Медицина, 1989. - 592 с.

Додаткова

28. Природжені вади розвитку. Основи діагностики та лікування: монографія / О.В.Дольницький, В.О.Галаган, О.В.Ромадіна – К., 2009 – 1040 с.
29. Исаков Ю.Ф. Хирургические болезни детского возраста. – М.: Медицина, 2004. – в 2-х томах.
30. Детская хирургия : национальное руководство / под. ред. Ю.Ф.Исакова, А.Ф.Дронова. – М. : ГЭОТАР-Медиа, 2009. – 1168 с.
31. Оперативная хирургия с топографической анатомией детского возраста: Учебник для студ. мед. ин-тов / Исаков Ю.Ф., Лопухин Ю.М., Степанов Э.А., Михельсон В.А., Тихонов Ю.А. и др.; Под ред. Ю.Ф. Исакова, Ю.М. Лопухина. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Медицина, 1989. - 592 с.
32. Баиров Г.А. Неотложная хирургия детей – Л.: Медицина, 1983 – 218 с.
33. Немилова Т.К., Караваева С.А. с соавт. «Пороки развития пищеварительного тракта у новорожденных» - СПб, 2002.
34. Соловьев А.Е. Неотложная хирургия детского возраста. – Запорожье, 2000.- 421с
35. Хірургічні хвороби./ под.ред. Грубника В.В. – Одеса, 2003г. – 447с.
36. Хірургія/за ред Л.Я. Ковальчука.- Тернопіль: Укрмедкнига, 2010.- 1056 с.
37. Клінічна хірургія/ за ред Л.Я. Ковальчука, В.Ф. Саєнка, Г.В. Книшова.- Тернопіль: Укрмедкнига, т.1. 2000.- 536 с.
38. Клінічна хірургія/ за ред Л.Я. Ковальчука, В.Ф. Саєнка, Г.В. Книшова.- Тернопіль: Укрмедкнига, т.2. 2000.- 536 с.
39. Л.Я. Ковальчук, Ю.П. Спіженко, В.Ф.Саєнко та інші. Шпитальна хірургія . Тернопіль: Укрмедкнига, 1999.- 590с.
40. Ковальчук Л.Я., Венгер І.К., Гоцинський В.Б. Клінічна флебологія: Навчальний посібник. — Тернопіль: ТДМУ, 2008 р. — 288 с